

De Sterre der Zeekapel in de Minderbroederskerk

In het Historisch Centrum Limburg, het vroegere Minderbroedersklooster, aan de Sint-Pieterstraat is een kapel met de naam Sterre der Zee. Bij het horen van deze naam denkt een ieder gelijk aan het in Maastricht zo bekende genadebeeld dat in de O.L.Vrouwebasiliek staat. Minder bekend is echter dat dit beeld oorspronkelijk afkomstig is van de Minderbroederskerk en daar gestaan heeft in de kapel die in 1996 de naam Sterre der Zee kreeg. De Minderbroeders hadden een speciale verering voor Maria. Dat wisten ook de leerlooiers die al tijdens de bouw van de huidige Minderbroederskerk, zo rond 1300, een Mariabeeld schonken aan de Minderbroeders. In het begin van de 15e eeuw richtten zij een speciale kapel in voor de Maria-verering. Enige tijd later, in 1464, trad ridder Nicolaus Harlaer in in de Orde van de Franciscanen. Hij schonk toen het beeld dat later, aan het einde van de 17e eeuw, de naam Sterre der Zee zou krijgen.

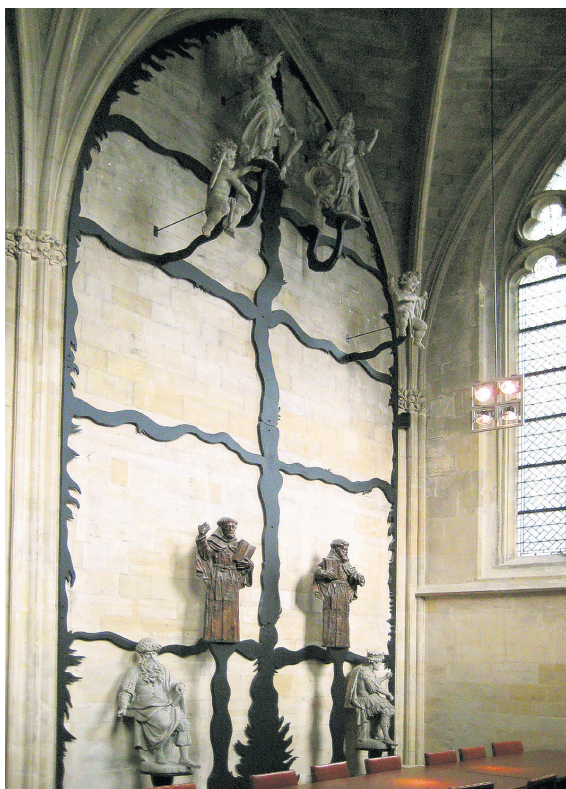
Het beeld kon lange tijd rustig staan in de Mariakapel. Dat verandert als de 80-jarige oorlog uitbreekt (1568-1648). Ook Maastricht krijgt haar deel van het oorlogsgeweld. 1579 is een bekend jaartal voor onze stad. In dat jaar herovert Parma, de landvoogd van Philips II, Maastricht. Bij deze herovering werd ook het Minderbroedersklooster zwaar beschadigd. Het stadsbestuur schoot de Minderbroeders te hulp door hen een groot bedrag te schenken om het gebouw te herstellen. Bij die gelegenheid werd er ook een barokke lichtkoepel op het dak van de kapel geplaatst. Dat niet alleen, maar een paar jaar later, in 1624, schonk het bestuur van de stad ook een rijk versierd altaar aan de Minderbroeders.

Het door het stadsbestuur in 1624 geschonken altaar. Philippus van Gulpen maakte deze tekening rond 1845. Toen stond dit altaar in de kapel van de Nieuwenhof met een ander Mariabeeld erop, terwijl het bekende Sterre der Zee-beeld zich al in de O.L.Vrouwekerk bevond.

De kapel moet er daarvoor in die tijd prachtig hebben uitgezien. Het altaar en het door ridder Harlaer geschonken Mariabeeld vormden een eenheid. Het geheel stond tegen de oostmuur van de kapel en zal er hebben uitgezien zoals afgebeeld op bijgaande tekening van Philippus van Gulpen.

Met het gezicht naar het altaar is helemaal bovenin, in het midden, naar alle waarschijnlijkheid Jozef te zien. Links en rechts staan twee stadsengelen met een schild. Op dat schild staat een ster afgebeeld, de stadsster, een teken dat het een geschenk is van het stadsbestuur. Daaronder, aan de zijanten, staan twee beelden uit het Oude Testament. Links is koning

De huidige setting van de beelden van het vroegere altaar, zoals door de kunstenaar Rogge gerangschikt en nu te zien in de Sterre der Zee-kapel in het Historisch Centrum Limburg.

David te zien. Over hem bestaat geen twijfel. Hij strekt zijn armen uit alsof hij een harp of lier vasthoudt. Maar het andere beeld blijft een vraagteken. Dat is mogelijk Mozes, maar Mozes her-

ken je vrijwel altijd aan de hoorntjes op zijn hoofd. Deze hoorntjes zijn ontstaan door een vertaalfout in vroeger eeuwen. In plaats van dat het gezicht van Mozes licht uitstraalt omdat hij God

had gezien, is het woord dat licht betekent met hoorntjes vertaald. Maar hij hoeft niet met hoorntjes afgebeeld te zijn, met andere woorden het beeld zou toch Mozes kunnen zijn. Anderen denken dat het beeld Salomon moet voorstellen. Het boek in zijn handen duidt dan op de wijsheid van koning Salomon. U kent ongetwijfeld zijn meest bekende rechtspraak, het Salomonsoordeel. Twee vrouwen komen bij hem om raad. Beiden zeggen de moeder te zijn van een pasgeboren kind. Koning Salomon zegt dat hij het kind in tweeën laat hakken zodat ieder de helft krijgt. Waarop de ene moeder zegt dat prima te vinden en de ander het antwoord geeft het kind dan maar liever aan die andere vrouw te willen geven. Koning Salomon wijst het kind dan toe aan de vrouw die dit laatste antwoord gaf, want dat is natuurlijk de echte moeder. Dan zijn er nog twee kleinere engeltjes, die voor zover bekend, geen verdere betekenis hebben. Daaronder twee figuren van de Orde van Franciscanen, waarvan één de stichter van de orde, Franciscus van Assisië, voorstelt en de ander Bonaventura. Bonaventura heeft onder andere een biografie over Franciscus geschreven. En dan in het midden het Mariabeeld met kind in de rechterarm. In werkelijkheid draagt zij het kind op de linkerarm.

Heel lang hebben de Minderbroeders niet van hun herstelde klooster met mooie kapel kunnen genieten. Door allerlei politieke verwickelingen tijdens de 80-jarige oorlog hebben de Minderbroeders in het jaar 1639 de stad moeten verlaten. Zij namen het Mariabeeld en het altaar mee. Door een latere oorlog en andere politieke verwickelingen kwamen beide,

Een duidelijk herkenbare David met de armen in de houding alsof hij een harp of lier vasthoudt.

Mariabeeld en altaar weer, zo eind 17e eeuw, terug in Maastricht. Rond deze tijd is de naam Sterre der Zee in gebruik gekomen.

Hoe is de naam, Sterre der Zee, te verklaren? Deze naam is door een verbastering ontstaan. In vroeger eeuwen werd naar de betekenis van de naam Maria gezocht. Maria is in het Hebreeuws Mirjam. 'Mir' betekent druppel en 'jam' zee. De betekenis was zodoende 'druppel der zee'. In het Latijn is dat Stilla Maris. Stilla werd al snel Stella Maris, Sterre der Zee.

Het is bekend dat het Sterre der Zee-beeld in het tweede Mindersbroedersklooster op de Minderbroedersberg heeft gestaan. Na de opheffing van dit klooster in de Franse tijd (1796-1814) is het beeld in 1804 bij de Sint-Nicolaaskerk ondergebracht. Toen de Sint-Nicolaaskerk werd afgebroken is het beeld in 1837 verhuist naar de O.L.Vrouwekerk en daar heeft zij haar definitieve rustplaats gekregen. Het bijbehorende altaar dat in 1624 door het stadsbe-

stuur aan de Minderbroeders was geschonken heeft lange tijd in het klooster van de Nieuwenhof gestaan, toen het opeens, gewoon zomaar, was verdwenen.

In de jaren 90 van de vorige eeuw herkende Peter te Poel, conservator van het Bonnefantenmuseum en groot kenner van Middeleeuwse beelden, in het depot van dat museum, toen nog gevestigd in het vroegere winkelcentrum Entre-Deux, de beelden van een tekening. Hij wist gelijk dat deze in het vroegere Minderbroedersklooster thuishoorden. Het Minderbroedersklooster werd in deze jaren flink gerestaureerd. Bij die restauratie gold de 1%-regeling, dat wil zeggen dat 1% van het restauratiebedrag uitgegeven mocht worden aan een kunstwerk. Voor dit kunstwerk werd de Amsterdamse kunstenaar Cornelis Rogge benaderd. Hij koos als vormgeving 'de boom van Jesse'. Met de boom van Jesse wordt de afstamming van Jezus aangegeven. Opvallend is dat de beelden niet naar binnen, waar toch geacht wordt dat daar het Mariabeeld stond, maar van het midden weg, de andere kant uitkijken. De kunstenaar heeft een eigen interpretatie aan de setting van de beelden gegeven. De beelden zijn door de 1%-regeling gelukkig voor de toekomst behouden gebleven. Dat niet alleen, het allermooiste is misschien toch wel dat de beelden op hun oorspronkelijke plaats, waar ze thuishoren, zijn teruggebracht.

Willemien Schouten

Bronnen: Dingemans, de Oude Minderbroeders; Evers, De Minderbroedersberg; De la Haye, Onze Lieve Vrouwekerk I; Offermans, De Nieuwenhof.

historisch
centrum
 limburg

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een

hele pagina met een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht. Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen

op www.rhcl.nl. Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl